

Geleneksel Bayburt Evlerinin Tasarım Programında Yer Alan Mekânlar

Hatice UÇAR (*)

Öz: Endüstri devrimi ile 19.Yüzyıldan itibaren kentlerin fiziksel yapılarında değişiklikler meydana gelmiştir. Ülkemizde de Cumhuriyetin ilanından sonra öncelikle sanayileşen kentlerde görülmeye başlayan hızlı kentleşmenin etkileri mevcut geleneksel dokunun yok olmasına sebep olmuştur. Sanayileşen kentlerin etki alanında olmayan özellikle ilçe ve kasaba ölçeğindeki yerleşmeler mevcut geleneksel dokuyu bütün özellikleriyle yakın zamana kadar koruyabilmişlerdir. Bu çalışmada Anadolu Türk kentlerinin örgütlenme ilkelerinin ve geleneksel konut mimarlığının özgün biçimlerinin ve mimari özelliklerinin belirlenmesinde önemli veriler içeren Bayburt'un geleneksel evleri incelenmiştir. Doğu Anadolu ve Kuzeydoğu Anadolu bölgelerinin arasında geçiş alanında bulunan Bayburt yerleşmesinde geleneksel evlerinin biçimlenmesinde iki farklı bölgenin etkileri ile evlerin tasarım programında yer alan ve yerel geleneklere dayalı mekânların örgütlenme biçimleri, iç mekân düzeni, süsleme öğeleri ve mekânlardaki donatılar tanıtılmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Bayburt, tandirevi, kahveocağı, terek, kırman

The Spaces in The Design Program of Traditional Bayburt Houses

Abstract: With the industrial revolution, the physical structures of the cities have changed since the 19th century. After the declaration of the Republic in our country, the effects of rapid urbanization, which started to be seen primarily in industrialised cities, have caused the destruction of the existing traditional texture. The settlements in the districts and towns, in which were not in the influence of industrialized cities, have been able to preserve their existing traditional texture until recently. In this study, the traditional houses of Bayburt province, which contain important data in determining the original forms and architectural features of traditional Turkish architecture and the principles of organization of the Anatolian Turkish cities, were examined. It will be introduced the effects of two different regions in the formation of traditional houses and the ways of organizing houses based on local traditions, interior layout, ornamentation elements and accessories in the sites.

Keywords: Bayburt, house of tandoor, coffee stove, wall mounted shelves, spinning wool tools

Makale Geliş Tarihi: 01.03.2018

Makale Kabul Tarihi: 26.12.2018

I.Giriş

Bayburt; Anadolu'nun kuzey doğusunda Çoruh nehri kenarında yer alır. Doğusunda Erzurum, batısında Gümüşhane, kuzeyinde Rize ve Trabzon, güneyinde Erzincan ili yer alır. Erzurum-Trabzon transit yolu Bayburt'un kenarından geçmektedir.

*) Dr. Öğr. Üyesi, Balıkesir Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü (e-posta: uçar@balikesir.edu.tr)

Geleneksel Bayburt evlerinin tarihlendirilmesi konusunda yapılan araştırmalarda elde edilen verilere göre Bayburt evlerini 19. yüzyıl sonu ile 20. yüzyıl başlarına tarihlendirebilmekteyiz. 19. yüzyıl öncesine ait Bayburt yerleşmesinde; fiziksel dokunun özünü evlerin oluşturduğunu belirten yazılı kaynaklar; dönemin evleri hakkında yorum yapabileceğimiz bilgiler içerdiğinden 19. yüzyıl öncesine ait evlerin mimari özellikleri hakkında sınırlı bilgilere ulaşılmıştır. Bu konuda değerlendirebileceğimiz en önemli kaynak; Bayburt'u ziyaret eden Evliya ÇELEBİ'NİN Seyahatnamesidir Seyyah; 17. yüzyılda Bayburt yerleşmesini tasvir ederken: 'Kale hisarları içinde 300 kadar eski ev vardır. Kalenin garp kapısının altında 1000 kadar toprak örtülü ev şehri teşkil eder.' diyerek sadece evlerin tavan örtü şeklini tarif etmekle yetinmiştir. Bu konuda ulaşabildiğimiz başka bir kaynak ise; 15. yüzyılda (1467-1478) Uzun Hasan'ı ziyaret eden Venedik büyükelçisi Barbaradır. Büyükelçi Bayburt'tan bahsederken; Erzurum ve Trabzon arasında en önemli beldenin Bayburt olduğunu, kalenin altında, Çoruh Nehri kenarında; şehirde 1500 hane bulunduğunu belirtmiş fakat 15. yüzyıl evlerinin mimari özelliklerine değinmemiştir (Yıldız, 1994:378).

16. yüzyıl Bayburt yerleşmesine ait en önemli bilgilere tapu tahrir defterlerinde yer alan kayıtlarda ulaşabilmekteyiz. Bu defterlerden; 16. yüzyılda Bayburt yerleşmesinde toplam 559 hane bulunduğunu, 1520 yılında ise toplam 948 hanenin yer aldığı, 1530 yılında da; toplam: 894 hanenin yer aldığı ve bu yüzyıllarda yerleşmede; hristiyanlar, müslümanlar ve muafların bir arada yaşadıkları tespit edilmiştir.

16. yüzyıldan 19. yüzyıla kadar geçen tarihi süreç içinde; Bayburt yerleşmesinin sosyal ve ekonomik yapısında; bölge dışı ilişkilere dayalı olarak meydana gelen değişim ve gelişmeler evlerin biçimlenmesini de etkilemiştir. İçe dönük sosyal ve ekonomik koşulların yönlendirdiği toplumun yaşantısına göre biçimlenen 19. yüzyıl öncesine ait Bayburt evleri ile başta İstanbul ve Trabzon olmak üzere diğer büyük şehirlerle yoğunlaşan ticari ilişkiler nedeniyle bölge dışı verilerden etkilenen 19. yüzyıl Bayburt evleri arasında farklılıklar meydana gelmiştir.

Anadolu'nun konut mimarisini inceleyen, geleneksel konutlar ile Anadolu'nun coğrafyası hakkında önemli değerlendirmeler yapan bilim adamlarına göre (Kuban, 1975:194): geleneksel konut mimarisi yöresel malzeme ve yapı gereçlerine göre yedi bölgeye ayrılmıştır. Geleneksel Bayburt evleri bu bağlamda incelendiğinde; Erzurum'dan kuzeye doğru gidildiğinde; Kuzeydoğu Anadolu'nun ahşap hatıllı taş mimarisi, Doğu Karadeniz Bölgesi'nin ahşap iskeletli ev mimarisi, Orta Anadolu'nun kerpiç mimarisi, yine Orta Anadolu'dan (Sivas yöresinden) batıya doğru gidildiğinde karşılaştığımız hımsız yapı tekniğiyle yapılmış olan konut mimarisi, Sivas ve Kapadokya yöresinde taştan inşa edilen konut mimarisi arasında geçiş özellikleri taşıdıkları söylenebilir. Ayrıca Bayburt evlerinin Türk Dönemi'nde Anadolu'da gelişen konut kültürünün temsilcisi oldukları (Kuban, 1975:194) ve Osmanlı Dönemi Anadolu'sunu sosyal ve kültürel farklılıklar açısından iki ana bölgeye ayıran gruplamada (Kazmaoğlu, 1979:133) ise özgün Anadolu sentezi içeren bölge ile geçiş bölgesi içinde yer aldıkları ve her iki bölgenin de özelliklerini taşıdıkları söylenebilir.

Geleneksel Bayburt evlerinde; geleneksel Türk Evi plan tiplerinden(Eldem, ,1968:25-91)iç sofalı plan tipinin; arazinin topoğrafyası peyzaj ve iklim koşulları dikkate alınarak uygulandığı görülmektedir. Ayrıca: tasarım programı ve katlar arasındaki işlevsel kademelenmenin önceden belirlendiği,cephelerde ileri geri oynamalarına çok az rastlanıldığı, bitmiş net dikdörtgen mekanlardan oluştuğu gözlemlenmektedir.

Plan şemasının içerdiği mekanlar, işlevlerinden başka her kat planını doğrudan etkileyen manzara ve arazinin topoğrafik yapısı gibi doğal dış çevre öğeleriyle doğrudan sağlanan ilişkileri düzeyinde önem kazanırlar.

II. Sofa

Bayburt geleneksel evlerinde diğer adı avlu olan sofa; odalar, tandır evi(yer evi-mutfak) ve bazen de ahırın, üst katta ise: odaların doğrudan açıldığı bir geçit yeri ve ortak kullanım mekanıdır. Geleneksel Bayburt evlerinde sofa; katların dış çevre ile doğrudan ilişkisini sağlayan ve evin biçiminin belirlenmesinde rol oynayan en önemli etken konumundadır. Ancak bölgede hüküm süren sert iklim koşulları nedeniyle küçülerek bir geçit yeri haline gelmiştir. Evin tasarım programı oluşturulduğunda katların planlamasının temel bileşeni olduğu gözlenir. Geleneksel Bayburt evlerinde tandır evinin üstüne kat çıkılmadığından üst kat odalarının, tek cepheye yönlendiği veya L şeklinde yerleştirildiği gözlenir. Bu tip biçimlenmelerde sofalar odaların arkasında yer alırlar. Ayrıca evin her katta dışarı ile doğrudan ilişki kurabilmesi, özellikle üst katı doğrudan dış çevre ile ilişkilendiren ve evin arka cephesinde yer alan girişe bağlı olarak ön cepheye dik biçimde konumlandığı görülmektedir. Evlerde arka cepheden girişi olmayan çözümlerde, özellikle eğime paralel yolun alt kat kotunda olduğu biçimlenmelerde sofanın ön cepheye dik konumu korunmak koşuluyla giriş ile ilişkisinin bir koridor veya ek sofa aracılığıyla kurulduğu görülür. Alt kat sofasının bir kenarında konumlanan ahşap, tek kollu bir merdiven ile üst kat sofasına ulaşılır. Ancak bazı evlerde bu ahşap merdivenin ilk iki basamağı taştır(Şaban CİBALİ Evi, Hacı Dursun ONATÇI Evi, KAVALLILARIN Evi).

Büyük konaklarda harem ve selamlık bölümleri arasındaki ilişki plan tipolojisine bağlı olarak her iki bölümün sofaları arasında yer alan bir kapı ile sağlanmıştır. Bazı örneklerde de yer evinden bir merdiven ile selamlık galerisine, buradan bir kapı ile selamlık sofasına geçilerek sağlanmıştır. Bayburt evlerinde sofalar; alt katta cümle kapısının üstüne açılan küçük boyutlu pencereler ile üst katta ise: ön cepheye(aynı cepheye) açılan odaların pencereleri ile aynı boyut ve biçimde bir pencere ile aydınlanır. Bazı evlerde ise üst kat sofalarının; ön cephede dikdörtgen biçimli bir cumba oluşturarak sona erdikleri gözlenir. Ancak Fehmi SEKMENLİ Evi'nde bu kural bozularak sofa çokgen biçiminde bir cumba ile sonlandırılmıştır.

III.Tandır Evi

Geleneksel Bayburt evlerinin en önemli öğesidir. Tasarım programında evin diğer mekanlarının, çok amaçlı yaşama bölümü olan bu mekan çevresinde örgütlendikleri gözlenir. Evin harem bölümünde yer alan bir iç sofa konumunda olup, bu bölümdeki bütün mekanlar onunla doğrudan ilişkilidir. Evin giriş katında yer alan bu çok işlevli

mekana evin iç sofasından doğrudan ulaşılır. Geleneksel Erzurum evlerinde de tandır evi olarak anılan bu mekan, geleneksel Bayburt evlerinde; aşhane, yer evi ve ev olarak da anılmaktadır. Yıkama, hazırlama, pişirme, saklama, oturma, dinlenme ve gerektiğinde evin hanımının misafirlerinin ağırlanması v.b. işlevleri yüklendiği ve giderek evin günlük kullanımına ayrıldığı gözlenen bu mekan evin giriş katında ve evin manzara yönüyle ters konumda olan arka bölümünde, sağ veya sol yanda bazen de evin arka cephe duvarının orta bölümünde yer alır. Tandır evi işlevleri bakımından Kayseri evlerinin 'Toğana', Avanos evlerinin 'Tofana' olarak andıkları kışlık mutfakla benzerlik gösterir. Geleneksel Bayburt evlerinde tandır evinin konumu üst kat odalarının yönelişini etkiler. Tandır evinin en önemli bölümü tandır başıdır.

A. Tandır Başı

Tandır evinin konumuna göre ahşaptan bir veya iki basık kemer ile kemerleri yanlarda taşıyan birer ahşap direğin, tandır başını cephelendirdiği gözlenir. Tandır başını sınırlayan ahşap kemer ve direklerin; bazı evlerde sade bazılarında ise çok sanatkarca işlenmiş oldukları görülür. Halk arasında 'ocak gaşı' olarak anılan bu kemerler; geleneksel Erzurum evlerinde de aynı isimle anılırlar (Karpuz, 1993:47). Ocak gaşının üzerinde silme şeklinde dışarıya taşırılan ahşap rafa: sini, lenger, v.b. bakır mutfak gereçlerinin dizildiği görülür. Tandır başı, 2.00m./2.00m. veya 2.00m/2.30m. boyutlarında kareye yakın dikdörtgen planlı bir mekan olup, zeminini tandır evinin zemininden: 0.40m. veya 0.50m. yüksekliktedir. Tandır evi ve tandır başının zeminini bazı evlerde toprak, bazılarında ise taşplak kaplamadır. Tandır başında boyutları bir birlerinden farklı olan üç adet tandır yer alır. Tandırların her birinin kenarında halk arasında külve adı verilen birer hava deliği bulunur. Tandır başını sınırlayan duvarlarda, el hizasında yer alan kapaksız ve küçük, niş şeklinde dolaplara: tandır başında kullanılan gereçler ile yemek pişirildiğinde ihtiyaç duyulan tuz, salça, v.b. malzemelerin konulduğu gözlenir. Tandırlardan en büyüğü; ekmek pişirileceği, çamaşır yıkanacağı, kışlık kavurma ve yağ hazırlanacağı zaman; orta büyüklükteki tandır; evin genel işlerinin yapıldığı ve misafire yemek hazırlanacağı zaman, küçük tandır ise; günlük pişirme ve yıkama işleri yapıldığında kullanılır. Tandır başının dumanını dışarıya aktaran, 1.00m./1.00m. boyutlarında, 'hapen' adı verilen baca, halk arasında kırman olarak anılan tavan örtüsünün sona erdiği noktada devam ettirilerek evin düz toprak damında yükselir. Geleneksel Bayburt evlerinde; tandır evine giriş kapısının karşısında yer alan duvarda, bazı örneklerde ise bu duvarla birlikte bitişiğindeki duvarda da devam eden, üzerine tabak, tas, tava, tencere gibi mutfak gereçlerinin dizildiği, halk arasında tecir-terek olarak anılan, sabit ahşap raflar yer alır. Ocak gaşı, ocak gaşını yanlarda taşıyan direklerle tecir-terekler tandır evini süsleyen başlıca öğelerdir.

B. Tecir- Terekler

Tandır evinin zemininden itibaren 3.00m. veya 4.00m yükselirler. En altaki raf tandır evinin zemininden 1,500 m. yüksektedir. Büyük ebatlı mutfak gereçleri (sofra, ahşap hamur teknesi, içinde kışlık gıda maddelerinin muhafaza edildiği, zap ve tekir adı verilen toprak küpler) halk arasında tecir olarak anılan bu bölüme dizilir. Tereklere ise: bakır lenger, sini, semaver, tabak, tas, v.b .mutfak gereçleri dizilir. Üç bölümden oluşan tecir-tereğin her bölümünde beş sıra terek yer alır. Raflar ile bu rafları taşıyan direkler bazı evlerde oldukça sade, zengin evlerinde ise çok sanatkarca işlenmiş oldukları gözlenir.

C. Tekir-Anbar

Tandır evine giriş kapısının sağında veya solunda, ahşaptan yapılmış, genellikle iki bölümden oluştuğu görülen, içinde kışlık un depolanan, dikdörtgen biçimli, halk arasında tekir olarak anılan oldukça sade,büyük bir anbar yer alır.Tekirin üzerine ;içinde salça,turşu,v.b.kışlık yiyeceklerin muhafaza edildiği küplerin dizildiği görülür.

Her bölümün önünde yer alan ve anbarın tabanına yakın mesafede oluşturulan, kapağı düşeyde hareket eden ve bir elin rahatlıkla girip çıkabileceği ölçülerdeki bir boşluktan ihtiyaç duyulan miktarda un çıkarılır. Anbarın üzerinde yer alan büyük kapak ise; anbara kışlık un boşaltılacağı zaman açılır.

D. Taş Kurun

Geleneksel Bayburt evlerinde kurun; mahalle çeşmelerinden bakır kovalar ile eve taşınan suyun biriktirildiği su deposudur. Üstünde ahşaptan bir kapağı vardır. Kapak; kuruna su doldurulmak istendiğinde açılır, işlem tamamlandıktan sonra, kurunda

biriktirilen suyun temiz kalması amacıyla tekrar kapatılır. Kurunda biriktirilen su: kurunun ön yüzünde, tabanına yakın yüksekliğe yerleştirilmiş bir musluk aracılığıyla ihtiyaç duyulduğunda kullanılır. Kurun; tandır evine giriş kapısının yer aldığı duvarın önünde, bazen de duvarda oluşturulmuş bir niş içerisine yerleştirilmiştir. İhtiyaç duyulduğunda kurundan suyun rahat alınabilmesi ve kuruna suyun rahat boşaltılabilmesi amacıyla: nişin tandır evinin zemininden yaklaşık 1.00m. yüksekliğe oluşturulduğu gözlenir (Selahattin Altuncu Evi). Monoblok bir taş oyularak oluşturulan dikdörtgen prizma biçimli kurun, çoğunlukla tandır evine giriş kapısının arkasında konumlanır (Şingah Mah. Doğan Sok no:23 de İsmail Yılmaztürk Evi). Ancak aynı mahallede, Hacı Dursun Onatçı Evi'nde; bu kural bozularak selamlık sofasında, sofa ile tandır evi arasında yer alan duvarın önüne yerleştirilmiştir.

Geleneksel Erzurum evlerinde evin reisinin mali gücüyle orantılı olarak, sanatkarca işlenen kurunlar ile karşılaşıldığı gibi; basit süslemelerle bezenmiş olanlar ile karşılaşılır. Cepheleri basit sivri kemerler ile oluşturulmuş ve bu kemerlerin sınırladığı alanın içinde maşrapalıkların da yer aldığı, büyük evlerde ise sokak çeşmelerini andıran, kemerli, gayet sanatkarca işlenmiş cephesi ile üstünde yer alan bezemeli ahşap kapaklarıyla dikkat çeken (Karpuz,1993:40) ve Geleneksel Erzurum evlerinde tandır evini süsleyen bir öge niteliğinde olan taş kurunların; Geleneksel Bayburt evlerinde yalnız bir taş sandık biçiminde oldukları gözlenir.

E. Kehliz

Kurunun önünde, tandır evinin zemininde yer alan, taştan yapılmış kehliz; kuruna su boşaltıldığında ve kurundan su alındığında dökülen suyun tahliyesini sağlar. Kehlizin köşelerinden ortasına doğru eğim verilerek suyun tahliye deliğine akması sağlanmıştır. Kehlize dökülen su: tahliye deliğinden tandır evinin zemininde, yüzeye yakın olarak döküldüğü gözlenen, tahliye borusu aracılığıyla dışarı atılır. Ayrıca tandır evinin ortasında ve kırman adı verilen tavan döşemesinin sonlandırıldığı bacanın altına gelecek şekilde yerleştirildiği gözlenen ikinci kehliz, kurunun önünde yer alan kehliz ile aynı boyutlardadır. Kehlizin diğer adı 'çay daşı'dır. Bu kehlizde; el, yüz, ayak yıkandığı gibi, yağmurlu havalarda orta bacadan tandır evine düşen yağmur ve kar tanelerinin tahliyesi

ile sebze, meyve, kirli su ve çay demliği yıkandığında oluşan kirli suyun tahliyesinde kullanıldığı gözlemlenmektedir.

F. Kırman

Tandır evi ve tandır başının tavan örtüsü; ahşaptan kubbe şeklinde olup, yörede 'kırman' olarak anılmaktadır. Kırmanın Erzurum evlerindeki adı; 'karlanguş' (Karpuz, 1993:47) kubbedir'. Kare alan üzerine oturtulduğu gözlenir. Kırman tavanda ilk sırada yer alan ağaçlar: yuvarlak kesitli, ahşap direkler tarafından taşınır. Çoğunlukla yuvarlak kesitli, bazı örneklerde ise dörtgen kesitli olan ahşap kirişler, köşelere çapraz oturtularak sekizgen şekline getirildiği, bu sıranın üzerine yerleştirilen ikinci sıranın ahşap kirişleri içe taşırılarak alt sırada oluşturulan sekizgen alanın üzerine kare oluşturulduğu, bu işlemin bir sekizgen, bir kare olarak devam ettirildiği, bindirmeli olarak devam ettirilen bu tavan örtü şeklinde en son kalan küçük kare alanın ise mekanın aydınlanması ve havalandırılması için açık bırakıldığı gözlenir. Bu baca halk arasında 'kırmanlı baca' olarak anılmaktadır. Üzerine kapatılan ahşap çerçevesi cam veya şeffaf naylon kaplanmış kapağa bir uzun ip bağlanarak tandır evinden ihtiyaca göre açılıp kapatılabilmesi sağlanmıştır. Bu kare biçimli hava bacasının ortasına düz toprak damdan tandır evinin iç mekanına düşmeleri önlemek için haç şeklinde bir demir yerleştirildiği görülür. Ayrıca kırman örtüdeki bindirme sıra sayısının her eve göre değişken olduğu, ancak sıra sayısının 5,7,9 arasında değiştiği gözlenir. Tavan kirişlerini en alta taşıma işlevini yüklenen ahşap kirişler bazı örneklerde tek, bazı örneklerde de çift olarak yer alırlar. Çiftli ahşap kirişi düşeyde taşıyan ahşap direk; evin kayın validesini temsil eder ve halk arasında 'keyvane' olarak anılır. Tekli kirişi düşeyde taşıyan ahşap direk ise evin gelinini temsil eder ve halk arasında 'gelin direği' olarak anılır. Keyvane direğinin gelin direğinden daha kalın olduğu, gözlenir. Keyvanenin yöredeki kelime anlamının; ise: yetenek, marifet anlamına geldiği öğrenilmektedir.

Tandır evinde yer alan tandır başının tavan örtüsü de kendi içinde ayrı bir kırman tavandır. Burada da tavanın sona erdiği 1.00m./1.00m. boyutlarındaki alanda yükselen, tandır başının dumanını dışarıya atmak ve tandır başını aydınlatmak işlevini yüklenen baca; yörede 'hapen' olarak anılmaktadır. Bacanın camlı kapağına bağlanan uzun ip aracılığı ile ihtiyaç halinde tandır başından kapağın açılıp kapatılması sağlanabilmektedir.

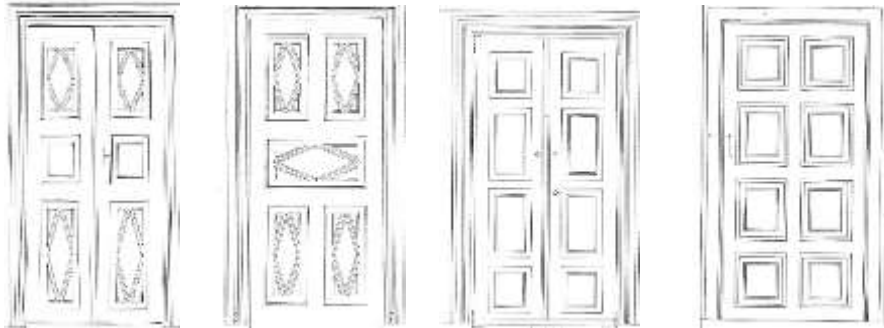

G. Seki

Tandır evinin önemli öğelerinden biridir. Evin hanımının misafirleri burada ağırlanır. Yer döşemesinden en az üç basamak olmak üzere birkaç basamak yüksekte yer alır. Kenarlarında ahşap korkuluk bulunur. Birkaç basamaklı ahşap merdiven ile ulaşılır. Sekinin altı depo olarak kullanılır. Geleneksel Erzurum evlerinde yaklaşık 3.00m./3.00m. boyutlarında olduğu gözlenen sekinin, Bayburt evlerinde daha küçük boyutlarda olduğu görülmektedir. Abdullah PRUT Evi'nde; 1,50m./1,50m. boyutlarında, Sami OZAN Evi'nde dış cephe duvarı boyunca uzanır. Bazı örneklerde ise seki tandır evini sınırlayan iç duvarlardan birinin önünde yer alır (Cevriye MANGAN Evi, Selahattin ALTUNCU Evi). Sekinin dış cephe duvarı önünde yer aldığı örneklerde; bu duvara pencere açılarak sekide ferah bir ortam hazırlandığı gözlenir. Sekinin; taban döşemesi, korkuluğu, cephesi ve merdiveni ahşaptır. Üzerine serilen halı veya kilimin üstüne konulan yün minderlerde oturulur.

H. Tandır Başı Masası

Tandır başının en önemli donatısıdır. Halk arasında iskemle olarak anılır (Sakaoğlu, 1978:33). Dört tane ayağı olan bu alçak masa; Tandır yanıp ateşi söndükten sonra tandırın üzerine konulur, Etrafına ev halkı veya gündüz evin hanımının misafirleri oturarak ayaklar masanın altına uzatılır. Masanın üzerine büyük bir kilim veya battaniye, bazen de halk arasında 'şilte' olarak anılan yorgan örtülerek masanın altının sıcak kalması sağlanır. Yapılan araştırmalar; tandırbaşı masasının etrafına ev halkı veya bayan misafirlerin oturup sohbet etme geleneğinin; Erzurum ve Divriği evlerinde de sürdürüldüğü öğrenilmektedir.

IV.Oda

Odanın Türk Evlerinin mekan biçimlenmesinde olduğu gibi, geleneksel Bayburt evlerinde de ana birim olarak ele alındığı görülmektedir. Geleneksel Türk Evi odasında olduğu gibi yemek yeme, oturma, yatma, vb. bütün işlemlere cevap verecek nitelikte tasarlandığı gözlenir .Evin tasarım programında dikkate alınan şey; odanın yerleştirileceği yer(yön ve manzara faktörü) ve yükleneceği işlevleri yerine getirebileceği imkanların sağlanacağı nitelikte oluşturulabilmesidir.

Geleneksel Türk evlerinin plan tiplerinden biri olan iç sofalı plan tipinde tasarlanan geleneksel Bayburt evlerinde; giriş katta, sofaya bir veya iki, üst katta ise çoğunlukla iki odanın açıldığı gözlenir. Bazı örneklerde giriş katta yer alan iki odanın da sofaya açıldığı, bazı örneklerde ise birinin sofaya,diğerin de tandır evine açıldığı ve bu odanın evin harem odası olarak kullanıldığı gözlenir. Gündüz ve gece evin hanımına gelen misafirler burada ağırlanır. Ev halkının da tandır evinin yanı sıra akşamları bu odada oturdukları gözlenir. Erkek misafirler kışın zemin katta, sofaya açılan odada ağırlanırlar. Giriş ve üst katta, sofanın iki yanında yer alan odalarda işlevsel farklılığın olmadığı durumlarda, simetrik bir düzen oluşturulduğu gözlenir.

Evin baş odası bazen zemin katta bazen de üst katta, sofaya açılan odalardan biri olarak tasarlanmıştır. Konaklarda ise, giriş ve üst katın ikisinde de birer başoda tasarlandığı gözlenir. Odalar genellikle dikdörtgen biçimli olup, kısa kenarı uzun kenarın yarısı olabilecek boyutlarda biçimlenmişlerdir. Odalara giriş kapısı, mekansal örgütlenmeye bağlı olarak kısa veya uzun kenarın bir köşesine yakın mesafede konumlanmışlardır. Araştırma kapsamına alınan evlerde açılı köşe girişlerine rastlanılmamıştır. Geleneksel Bayburt evlerinde sofadan odaya girildiğinde değişmeyen kural: giriş kapısının arkasında, duvar boyunca tavandan yere kadar devam eden yüklüğün konumlanması ile yüklüğün karşısında yer alan, odanın aydınlanmasını, dışarı ve manzara ile ilişkisini sağlayan dış cephe duvarının önünde mutlaka bir sedirin yer almasıdır. Ancak incelenen evlerin iki tanesinde bu kural bozularak, yüklüğün odaya giriş kapısının karşısındaki duvarda yer aldığı görülür(CİBALİ Evi, İsmail YILMAZTÜRK Evi).

Yerleşmede manzara yönünü genellikle Çoruh Nehri'nin teşkil ettiği gözlenir. Nehri göremeyen mahallelerde ise hakim manzara ögesi kaledir. Gözlenebilen bu iki etkin manzara ögesinin dışında evlerin bazen tek yönde, bazen de iki yönde manzara ile irtibatlandırıldıkları görülür. Bu tür konumlanmalarda; manzara ögesi evin dışarı ile bağlantısının sağlandığı (Cümle kapısının açıldığı yol) arazinin eğimine paralel yol ile bu yolu dik kesen yan yollardan biridir. Bu iki yola yönelmek amacıyla, odaların ön ve yan yola bakan birbirlerine bitişik iki duvarına pencere açılarak odanın bu iki yön ile irtibatının sağlandığı gözlenir. Odanın tek yönde manzaraya açılması durumunda, kısa kenara, sayıları bir, iki veya üç olan pencere açılarak sağlandığı, çift yönde manzaraya açılan odalarda ise(Fehmi SEKMENLİ Evi): uzun kenarda en çok; kısa kenarda yer alan birim modüldeki pencere sayısı kadar pencere açılarak sağlandığı gözlenir.

Geleneksel Bayburt evlerinin üst katında; cepheye hakim, bir çıkma ile diğer odalardan; gerek biçimsel olarak gerek iç donanımları bakımından farklı olan ve geleneksel Türk evlerinde başoda olarak anılan odanın işlevlerini yüklenmiş olan ve yörede selamlık(misafir odası) odası olarak anılan ,erkek misafirlerin ağırlandığı oda yer alır.Bu odanın.planda ve cephede görsel egemenlik kurduğu gözlenir. Çıkma yapan odalarda, çıkmanın iki yan cephesine ve çıkmanın ön cephesine aynı boyutlarda birer pencere yerleştirilmiştir.

Geleneksel Bayburt evlerinde selamlık odasının yapı bütünü içerisinde; bazen giriş katta, bazen üst katta, bazen de giriş kat ve üst katın ikisinde de birer tane olarak yer alması; mekansal örgütlenmedeki yeri, kullanım biçimi ve diğer mekanlarla olan biçimsel ve işlevsel ilişkileri incelendiğinde; evin iç yaşamından belli öğelerle ayrıldıkları, hatta konaklarda selamlık bölümü olarak ayrı tasarlandıkları gözlenir(Hacı Dursun ONATÇI evi). Selamlık odalarının işlevsel farklılığını belirleyen önemli özellik yapı bütünü içerisinde diğer mekanlardan yalıtılmış olması ve odanın niteliğini vurgulayan iç donanım öğelerine sahip olmasıdır. Üst katta konumlanan odalara; bazı evlerde giriş kat sofasında yer alan, bazı evlerde tandır evinde yer alan, bazı evlerde ise hem tandır evi, hem sofada yer alan iki merdiven aracılığıyla ulaşım sağlanır. Giriş kat selamlık odası kış aylarında , üst kat selamlık odası ise yaz aylarında erkek misafirlerin ağırlandığı mekandır. Hane halkının günlük yaşamından başka çevresiyle kurduğu sosyal ilişkiler doğrultusunda biçimlenmiştir.

Yerleşmenin bütünü içinde incelenebilen evlerin odalarında;Yaşar UÇKAN Evi hariç hiç birinde ocak izine rastlanılmamıştır. Ancak Yaşar UÇKAN Evi üst kat odasında sanatkarca işlenmiş alçı yağmaklı bir ocağın yer aldığı görülür. İç donanımları ile benzerlik gösteren geleneksel Erzurum evlerinin odalarında da ocak izine rastlanılmamıştır.(Karpuz,1993:50-52).

Geleneksel Bayburt evlerinde odaların boyutlarının işlevlerine göre değiştiği gözlenir. Kat yüksekliği ise her evde 3.00m. civarındadır. Evlerdeki oda sayısı değişken olup, hane reisinin ekonomik gücüyle doğrudan ilişkilidir. Odalar genellikle dikdörtgen veya kareye yakın dikdörtgen biçimli olup Türk ve İslam geleneklerinin dikkate alınarak donatıldığı gözlenir. Odalar. Yüklüğü, ahşap işçilikli yüksek tavanları, bol ışıklı pencereleri ve pencere ön cephe duvarının önünde konumlanan sabit sediriyle insana huzur veren birer mekan niteliği taşırlar.

A. Odalarda Yer Alan Donatım Öğeleri

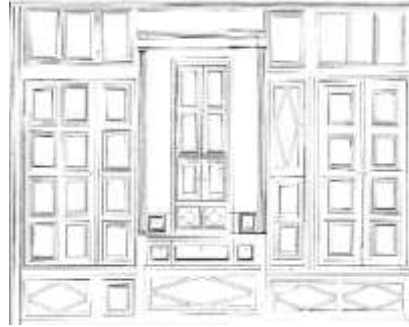
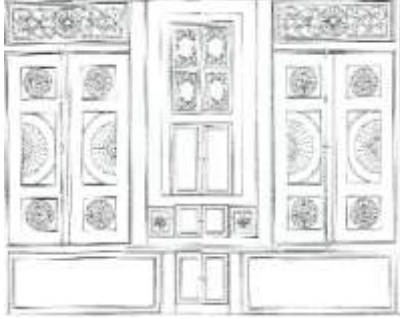
Geleneksel Türk evlerinde olduğu gibi; Geleneksel Bayburt evlerinde de tasarım programı oluşturulurken odaların bazı donanım öğeleriyle bütünleştikleri görülür. Aynı işlevi yüklediği gözlenen odalarda sabit donanım öğelerinden, sedir, yüklük ve bazen farklı boyutlarda kapaklı duvar dolaplarının yer aldıkları gözlenir. Odalar bu sabit donanım öğelerinin oda içindeki konumlarıyla en verimli ve kullanışlı hale getirilmişlerdir.

Odalar sofadan bir eşikle ayrılmışlardır. Bazı evlerde(Hacı Dursun ONATÇI Evi selamlık bölümü giriş kat odası) odaya giriş kapısının açılıp kapandığında süpürdüğü,

yaklaşık bir metrekarelik alanı kapsayan ve sofa ile aynı kotta olduğu gözlenen, yörede 'seki altı' olarak adlandırılan bir bölüm yer alır. Seki altı odanın taban döşemesinden 0.10m.-0.15m. aşağı kottadır. Bu alanda zemin toprak olup, odaya girip çıkarken ayakkabıların çıkarılıp bırakıldığı bir tür ayakkabılıktır. Odanın manzaraya açılan duvarının önünde sedir yer alır. Ancak köşe parsellerde yer alan evlerde; odanın başta manzara duvarı olmak üzere bu duvara bitişik olan ve yan yola bakan duvarın önünde de devam ederek odayı L şeklinde dolandırır.

1. Sedir

Ahşaptan yapılmıştır. Odanın taban döşemesinden yüksekliği 0,60m. olup ön yüzü ahşaptır. Ön yüze açılan ahşap kapak aracılığıyla sedirin altının depo olarak kullanılması sağlanmıştır. Sedirlerden sadece oturma işlevini yüklenenler:0.65m.-0.70m. genişlikte olup yörede makat olarak anılırlar. Oturma ve yatma işlevinin ikisini birden yüklenenler ise; yatak serilebilecek genişlikte (1.00m.) yapılmışlardır(Çubukçuoğlu,1985:79-80). Sedirlerin; üzerine serilen halı, arkasına ve yanlarına dizilen ot yastıklar ve sedirin üzerine aralıklarla yerleştirilmiş yün minderlerle oldukça rahat bir oturma ögesi haline getirildikleri gözlemlenmektedir. Ekonomik gücü iyi olan ailelerde yastığın üzerine ve sedirin ön yüzüne ince altın ipe işli ipekten örtüler örtüldüğü(Zahit Mahallesi,31 no.lu ev), orta halli aileleri evlerinde ise kaneviçe işli beyaz dantelli örtülerin örtüldüğü hala oturulan evlerde görülmektedir.

2.Yüklükler

Geleneksel Türk evlerinde odanın en önemli donanım ögesi olan yüklük; geleneksel Bayburt evlerinde en işlevsel konumuyla, odanın dış çevre ile ilişkisini sağlayan ve önünde sedirin yer aldığı pencere duvarın karşısında ve odaya giriş kapısının arkasındaki duvarın önünde değişmez bir kural olarak yer alır. Ancak bazı evlerde bu kural bozularak odaya giriş kapısının karşısındaki duvarın önünde yer aldığı görülür(CİBALİ Evi Selamlık odası ve İsmail Yılmaztürk Evi Selamlık Odası). Yüklükler: duvar boyunca ve tavandan odanın zeminine kadar devam eder. Genellikle her evde sedirin karşısındaki duvarda, abartılı bezemelerden arındırılmış olarak, en yalın biçimde uygulandığı,az sayıdaki evde ise abartılı olarak işlendiği görülür.

Dolap düzeni fazla çeşitlilik göstermeden üç bölüm olarak uygulanmıştır. İki yan bölümden birine yatak yorgan konulur. Diğerinin ise gusulhane işlevi yüklediği görülür. Bu bölüm çoğunlukla odaya giriş kapısının arkasındaki modüldür. İçinde betondan duş teknesi oluşturulmuştur. Bir kenarı raf şeklinde yüksek tutularak üzerine su kovası, tas, sabun vb. banyo gereçleri konulduğu ve duş teknesinde yer alan bir giderle de suyun tahliye edildiği gözlenir. Ortadaki bölümde dolap derinliğinin odaya bakan ön yüzünde(0.25m.-0.30m. derinlikte) çiçek ve lamba konulmak amacıyla, zemini el hizasında olan bir niş oluşturulduğu gözlenir. Nişin zemininde lamba konulacak yerleri belirlemek için, iki yanda, yatayda hareket eden birer küçük kapaklı çekmece oluşturulmuştur. Lambalıklar nişin zemininden 0.10m.-0.15m. yüksektedir. Yüklüğün ortadaki modülünde, açık nişin devamında, bardak, fincan, tabak, vb. gereçlerin konulduğu vitrin işlevini yüklenen bir dolap oluşturulmuştur. Bu dolabın kapaklarının bazı evlerde şeffaf cam, bazılarında ise orijinal renkli cam olduğu gözlenir.

Yüklüğün oda zemininden itibaren ilk 0.60m. yüksekliğe kadar olan alt bölümünde odada gün boyunca yakılacak olan, kerme ve odun gibi yakacaklar muhafaza edilir. Gusulhane işlevi yüklenen bölümünde duş teknesi odanın zemin kotuna yerleştirildiği için yüklüğün depo işlevi yüklenen alt bölümü; gusulhane bölümüne kadar devam eder. Yüklüğün; oda zemininden itibaren 0.60m.den 2.20m.ye kadar olan üçüncü bölümü en çok kullanılan bölümüdür. 2.20m.den tavana kadar olan bölüm ise cephelendirilmiş olup her hangi bir işlev yüklenmemiştir. Az sayıda evde odaya giriş kapısının yüklük duvarında yer aldığı görülür. Bu şekildeki düzenlemelerde; odaya giriş kapısı yanlardaki bölümlerden birinde (Tuzcuzade Mahallesi, Nezahat AÇIKGÖZ Evi), bazı evlerde ise ortadaki bölümde (Fabrika Sokak, Akif KOCAMAN Evi) yer alır. Konak tipi evlerin birden fazla olan selamlık odalarının yüklüklerinde; kenarlarda yatak yorganın muhafaza edildiği bölüm ile kapının arkasında gusulhane işlevi yüklenen bölümün yer aldığı, ortadaki bölümün ise daha geniş tutularak, diğer yüklüklerden farklı bir şekilde vitrin in iki kenarına tek kapaklı birer dolap daha ilave edildiği gözlenir(Hacı Dursun Onatçı Evi). Ekonomik gücü iyi olan evlerde yüklüğün kapaklarının sanatkarca işlendiği, aynı motiflerin odanın tavanında ve pencere nişini sınırlayan ahşap pervazlarda da tekrarlanarak odanın bezemesinde bütünlük sağlandığı görülür(Tuzcuzade Mah., Mustafa NARMANLI Evi, Şingah Mah., Yusuf ÖZNUR Evi, Hacı Dursun ONATÇI Evi). Bu üç evin de ahşap işlemlerini marangoz Mecnun ustanın yaptığı yöre halkıyla bire bir görüşmelerden öğrenilmiştir. Orta halli ailelere ait evlerin yüklükleri ise; oldukça yalın ve işlevsel bir biçimde karşımıza çıkarlar. Araştırma kapsamına alınan evlerden sadece CİBALİ Evi Selamlık Odası yüklüğünün diğer evlerin yüklüklerinden farklı olduğu gözlenmiştir. Odalarda bazen yüklükten başka farklı duvarlarda niş olarak yer alan kapaklı dolaplarla karşılaşılır. Bu dolapların kapak ve pervazlarında yüklüğün bezemeleri tekrar edilerek odanın ahşap işlemlerinde bütünlük sağlandığı görülmektedir. Az sayıda evin dolap kapağı tutacağı ve kapı kollarının orijinal olarak günümüze kadar gelebildiği gözlenir.

3.Tavanlar

Geleneksel Bayburt Evlerinin işçilikli ahşap tavanlarını üç grupta toplayabiliriz.

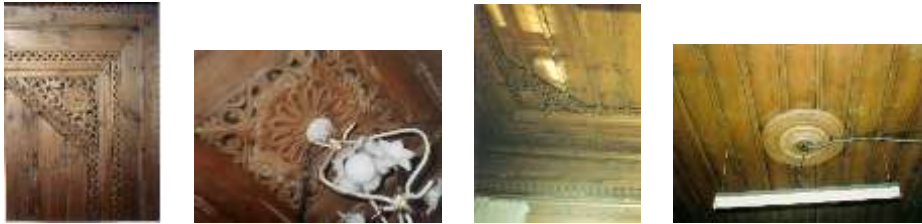
a.Ters Tavan

Orta halli ailelerin evlerinde tandır evi hariç diğer mekanların tavanları genellikle ters tavan olarak yapılmıştır. Bu teknikte evlerin düz toprak damını; yuvarlak veya işlenerek dörtgen kesitli hale getirilmiş ahşap kirişler ile bu kirişlerin arasına ard arda dizilen işlenmiş veya işlenmemiş ahşaplar taşır. Kalın yuvarlak veya dörtgen kesitli ahşap kirişlerin arasını kaplayan ahşapların bazen zıvana geçmeli bazen de ard arda yerleştirildikleri gözlenir.

b.Düz Tavan

Evin düz toprak damını taşıyan kalın ahşap kirişlerin mekana bakan yüzeyinin mekanın içinden kaplanmasıyla oluşturulan tavan şeklidir. Bu tür tavanlarda fazla bezeme görülmez. Ancak tavanı sınırlayan pervazlarda ve tavanın köşelerinde basit süslemelerin yer aldığı örneklerde rastlanılır. Geleneksel Bayburt evlerinde en yaygın kullanılan tavan şeklidir. En yalın şekliyle; işlenmiş düz tahtaların uzunlamasına yerleştirilmesi ve yan yana iki tahtanın birleşim yerinin üzerine profilli çıtaların yerleştirilmesi ile oluşturulan tavan şeklidir. Bazı örneklerde profilli çıtaların diziliş şekline motifler oluşturularak tavanın bezendiği, bazı örneklerde ise Profilli çıtaların, kare veya baklava dilimi oluşturacak şekilde dizilerek tavanın bezendiği görülür. Düz tavanların geleneksel Bayburt evlerindeki diğer adı 'Rus Tavanı' dır.

c.Nakışlı Tavan

Bu tür tavanlara; tavan zemini dikkate alınarak 'Tekne' veya 'çökürtme' tavan adı verilir. Genellikle ekonomik gücü iyi olan ailelerin konutlarında kullanıldığı gözlenir. Bazı örneklerde tekne tavanın ortasında küçük bir göbek ile tavanın köşelerine de köşe tezyinatının konulduğu gözlenir. Bayburt evlerinde selamlık odasının tavan tezyinatına önem verilmiştir. Diğer odalar ile giriş ve üst kat sofalarının tavanlarının ise ya profilli çıtalarla süsllü ya da ortada küçük bir göbek ve dört köşeye yerleştirilen köşe süsleri ile oluşturulan düz tavan oluğu gözlemlenmektedir. Ancak tavanlarda değişmeyen kural;

tavandan duvara ahşap pervazla yumuşak bir geçişin sağlanmasıdır. Pervazlar; orta halli ailelerin konutlarında oldukça yalın, ekonomik gücü iyi ailelerin konutlarında ise: tavadaki motiflerle süslenerek tavanla bütünlük sağladıkları görülür. Geleneksel Bayburt evlerinin tekne tavanları ile geleneksel Erzurum evlerinin tekne tavanlarında yer alan tezyinatların birbirine benzedikleri gözlemlenmektedir(Karpuz,1993:51). Benzer tavan tezyinatlarına Bursa evlerinin tavanlarında da rastlanmaktadır(Tomsu,1950:64-67). Bazı örneklerde tekne tavanın tamamının tek düze motiflerle süslendiği de görülür. Bu tür tavanlarda yer alan motifler yörede ‘sabun kalıbı’ ve ‘baklavalı’ v.b. isimlerle anılır. Ahşap işçilikli bu tavan örnekleri ile Divriği evlerinde rastlanmaktadır(Sakaoğlu, 1978:53-54.).Tavanların ahşap malzemesi çamdır. Tavanın oluşturulmasında ince ve dörtgen kesitli başsız çiviler kullanılmıştır. Tavanlarda yer alan motifler bıçak kullanılarak elde edilen el işçiliğidir.

V. Ahır ve Samanlıklar

Ahır ve samanlık(merek) geleneksel Bayburt evlerinin ayrılmaz mekanlarındandır. Erzurum evlerinde olduğu gibi burada da ev ile birlikte tasarlandığı gözlenir. Tasarım programında; ahır ve samanlık: ya evin alt katının bir bölümünde, yada evin bitişiğinde konumlandığı görülür(Karpuz, 1993: 53,81,85,88). Ailelerin geçim kaynağı olarak benimsenen hayvancılık ve kendi tüketimlerini kendilerinin sağlaması amacıyla besledikleri büyük ve küçük baş hayvanlar ile kümes hayvanları ve taşımacılıkta kullandıkları; at, eşek ve katır gibi binek hayvanlarının barınmalarına yönelik olarak evin tasarım programında yer alan ahır ve samanlık mekanları ev sahibinin ekonomik gücü ve evin oturduğu arazinin topoğrafyasına bağlı olarak farklı konumlarda görülürler.Zengin ailelerde evin oturduğu arazi düz ve ev iki katlı ise;ahırın giriş katta yer aldığı ve giriş kapılarının da sokağa veya evin kanadına doğrudan açıldığı gözlenir. Bu tür biçimlenmelerde evin içinden de ahıra bir kapı ile doğrudan geçiş yapılabildiği görülmektedir (Fehmi ARICI Evi ve Sami OZAN Evi). Bazı örneklerde ise ahır ve samanlığın; giriş katın bir bölümünde eve bitişik ama ayrı bir mekan olarak tasarlandığı görülür(Hacı Dursun Onatçı ve İsmail Yılmaztürk Evi).

Geleneksel Bayburt evlerinde ahır ve samanlık taştan örülen duvarlarında yer alan bir veya birden fazla sayıdaki küçük pencereler ile aydınlanırlar. Samanlıkla birlikte kare veya kareye yakın dikdörtgen bir plan oluştururlar.

Evin oturduğu arazi eğimli ve ev ikiden fazla katlı ise: Ahır ve samanlığın evin en alt katında, depo ve yakacak mekanlarıyla birlikte konumlandığı görülür(Rıza SİNSELİ Evi). Küçük ve fakir evlerinde ise ahır ve samanlık ev ile birlikte tasarlanmıştır. Şingah Mahallesi’nde sık rastlanılan bu tür biçimlenmelerde ahırın girişinin evin avlusundan(sofasından) verildiği gözlenir.

Ahırı sınırlayan duvarlarda yörede ‘müsürlük’ olarak anılan hayvan yemlikleri bulunur. Büyük baş hayvanların bu yemliklere boğazlık aracılığıyla bağlandıkları gözlenir.

Geleneksel Erzurum evlerinde ahırın en önemli donanımı olan sekiye (Karpuz, 1991:157-159) veya izine geleneksel Bayburt evlerinin ahırlarında rastlanılmamıştır.

Ahırın zemini ise yörede 'sal taşı' olarak anılan taş levhalarla kaplanmıştır. Samanlık ahırın bitişiğinde yer alır. Ahırdan açılan bir kapı ile doğrudan ulaşılır. Hayvanların kış boyunca yiyecekleri ot, saman, vb. yiyeceklerin depolandığı mekandır. Konumlarına göre dış cephe duvarına açılan küçük bir pencere veya düz toprak damda açılan ve yörede 'ışıklık' olarak anılan bir hava deliği aracılığıyla aydınlanırlar. Sokaktan doğrudan ulaşılabilen düz toprak damda yer alan ışıklığın aynı zamanda kışlık saman, ot, vb. yiyeceklerin samanlığa doğrudan ve kolay konulması işlevini de yüklediği gözlemlenmektedir. Ahır ve samanlığın düz toprak damını; yörede 'mertek' olarak anılan dairesel kesitli ahşap kirişler ile bu kirişler arasına ard arda yerleştirilen ve ahşap kirişlere sabitlenen işlenmiş ahşap veya bazı örneklerde de ağaç dallarının taşıdığı görülür.

VI. Kahve Ocağı

Geleneksel Bayburt evlerinin konaklarında, selamlık sofası ofis şeklinde düzenlenerek duvarlarından birinde sofanın zemininden: 0.90m.-0.100m. yüksekte, selamlık odası misafirlerine özellikle kahve ve çay pişirme işlerinde kullanılan, duvara açılmış niş şeklinde küçük bir ocak yer alır. Başka bir duvarında ise tabak, çay ve su bardağı, çatal, kaşık v.b. misafir için el önünde kullanılacak mutfak gereçlerinin dizildiği tecir-terek yer alır. Ocak, duvar nişi şeklinde küçük kapaklı veya kapaksız dolaplar ile tecir-terek yörede 'kahve ocağı' olarak anılan bu mekânın ayrılmaz öğeleridir. Ancak bazı örneklerde bu öğelere sedirinde eklendiği gözlenir. Kahve ocağının selamlık odasını aydınlatan pencereler ile aynı boyutta bir pencere ile aydınlandığı ve sedirin de bu pencere duvarın önünde yer aldığı görülür.

VII. Helalar

Geleneksel Bayburt evlerinin tasarım programında helaların yapının içerisinde yer almasına özen gösterilmiştir. (araştırma kapsamına alınan evlerden). Geleneksel Türk evlerinin içerisine 19. yüzyıldan sonra giren helaların (Karpuz 1990:157.), Bayburt evlerinin mekansal örgütlenmesindeki yeri incelendiğinde; tipolojik saptamalara veri oluşturmadıkları görülür. Genellikle evin cümle kapısına yakın ve sofanın kısa kenarında yer alır. Ancak bazı evlerde ise: evi oluşturan öğelerin örgütlenmesi sonunda uygun görülen yere yerleştirildiği de gözlenmektedir.

VIII. Sonuç ve Değerlendirme

Türk evi plan tipleri arasında iç sofalı-tandır evli tipe yerleştirdiğimiz ve iç sofalı plan şemasının tasarım ilkeleri doğrultusunda, bölgesel geleneklerin de yönlendiriciliğinde biçimlenen geleneksel Bayburt evleri; özgün ve Anadolu'nun gelişmiş örneklerindedir. Geleneksel konut bölgeleri arasında geçiş bölgesinde yer alan bu evlerin tasarım programında yerel geleneklere dayalı olarak oluşan mekan ve donatım öğeleri, yapım özellikleri, plan örgütlenmesi ve kütle düzeni bakımından Osmanlı döneminde gelişen kentsel konut biçimlenmesinin örnekleri arasında Anadolu'nun mimarlık tarihinde önemle yer alması gerektiği kanısındayım.

Kaynaklar

- Aydemir, Ş. (1991). Bayburt Yöresel Mimari Ve El Sanatları Araştırması, K.T.Ü. Mühendislik Ve Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü Yayınları, Trabzon, ,s.26-27.
- Çakıroğlu, N. (1952). Kayseri Evleri, İstanbul, s.19.
- Çubukçuoğlu, H., (1985). *Güzel Yurt'daki (Gelveri) Yöresel Sivil Mimarlık Örnekleri*, Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, s79-80.
- Eldem,S.H., (1968). Türk Evi Plan Tipleri, II. Baskı, İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Yayınları, İstanbul, ,s.25-91.
- Esmer, M. A. (1992). Avanos'un Eski Türk Evleri, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, s.22.
- Karpuz,H., (1993). Türk İslam Mimarisi'nde Erzurum Evleri, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, s.51.
- Karpuz,H., (1993). Türk İslam Mesken Mimarisinde Erzurum evleri, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Kazmaoğlu, M, Tanyeli,U. (1979). Anadolu Konut Mimarisinde Bölgesel Farklılıklar, Yapı , Sayı:33, Mart, s.33.
- Kuban, D. (1981). 100 Soruda Türkiye Sanatı Tarihi, 4.Baskı, İstanbul, s.206-208.
- Kuban, D. (1975). Sanat Tarihimizin Sorunları, Çağdaş Yayınları, İstanbul, ,s.194.
- Kuban,D.,a.e., s.194.
- Sakaoğlu,N., (1978). Divriği'de Ev Mimarisi, İstanbul, s.33.
- Türk Tarihi'nde Ve Kültüründe Bayburt Sempozyumu (1994). (23-25 Mayıs, Editör: Rıfat YILDIZ), Bayburt'a Hizmet Vakfı Yayını, Ankara, s.378, Tapu 60,s.144-147.
- Tomsu, L. (1950). Bursa Evleri, İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Yayınları, İstanbul, ,s.64-67.

Not: Kanat; evin ön cephesinde yer alan ve evin zemin katındaki günlük yaşamı sokaktan gizleyen avlu niteliğindeki bahçe. Her evin önünde yoktur. Arazinin topoğrafyasına göre cümle kapısı ya kanata açılır ya da sokağa doğrudan açılır.